

# Elektronické informační zdroje (VIKBA25)

## 6. Digitální knihovny - zajímavé projekty Rešerše

**Martin Krčál**

# **Digitální knihovny v praxi**

- největší digitální knihovna světa 😊
  - ❖ >10mil. knih
  - ❖ > 1mil. knih s plným přístupem
  - ❖ +1.000 stran/každou hodinu
- bibliografické údaje, ale i FT
- problémy s autorským právem
  - ❖ na US trhu se rýsuje dohoda
  - ❖ EU požaduje úplné vyjmutí evropských knih (viz článek)
- obava z monopolu
  - ❖ OCA – Amazon, Microsoft, Yahoo (reklama, prodej,...)

# Google Books

- problematika osiřelých děl
- zejména US produkce
- API pro zobrazování knih a import dat
- obsahuje i časopisy
- funkce
  - ❖ bibliografické údaje, recenze, odkazy na webu, náhledy, obálky, obsah, hodnocení, moje knihovna, zakoupení dokumentu,... + reklama

# Projekt Gutenberg

- nejstarší digitální knihovna světa (1971)
- snaha digitalizovat, archivovat a distribuovat kulturní díla
- původně ruční přepis, pak sken, OCR
- >30.000 knih
- převažuje ENG + západní jazyky
- převážně romány, poezie, povídky a drama + referenční díla, periodika, několik netextových (zvukové soubory a soubory s hudebním zápisem)

# Projekt Gutenberg

- pro PC i mobilní zařízení
- audioknihy
  - ❖ namluvené lidmi
  - ❖ čtené strojově
- podporují volné šíření
- [Gutenberg Europe](#)
- [Gutenberg.cz](#) – komerce???

# Gallica

- digitální knihovna FRA knih
- nechráněná díla
- audio mód!!!
- jazykové verze rozhraní
  - ❖ FRA, ENG, ESP, POR
  - ❖ v současnosti nefunguje ☹

# Europeana

- evropská digitální knihovna, muzeum a archiv - evropské dědictví
- buduje Evropská komise
- spuštěno 20.11.2008
  - ❖ brzy zavřeno a znovu spuštěno v lednu 2009 (údajně obrovský zájem)
  - ❖ > 2mil. záznamů (2008), 2010 ⇒ 10mil.
- možnost tagování, blogy, diskuze
- časová osa, fasety



# Europeana

## ■ obsah Europeany

- ❖ výtvarná díla, mapy, fotografie, muzejní objekty, knihy, periodika, dopisy a deníky, archivní materiály, hudební nahrávky a mluvené slovo z fonografických válečků, magnetofonových pásek, rozhlasové a televizní přenosy, filmy,...

## ■ české rozhraní

## ■ [více info](#)

# World Digital Library

- cílem digitalizace světového kulturního dědictví
- rukopisy, mapy, tištěné knihy, hudební záznamy, filmy, fotografie, architektonické návrhy,...
- buduje LoC + UNESCO + jiní
- hledání dle regionů, států, časové osy, témat, typů dok, institucí,...
- ČR ⇒ 5 záznamů

# Manuscriptorium

- bibliografie + plné texty historických dokumentů
- finance: NK ČR, provoz: AiP Beroun
- přístup přes knihovny
- > 2.200 archiválií
  - ❖ rukopisy, staré tisky, mapy
  - ❖ např. Codex Gigas, Dalimilova kronika,...
- MU má plný přístup

# Kramerius

- zpřístupnění archivních a cenných dokumentů široké veřejnosti
- Národní knihovna ČR
- >6 milionů naskenovaných stran FT periodik a monografií
- čeština, němčina a ruština
- formát DjVu (nutný [plug-in](#))
- systém Fedora (Kramerius v. 4)

# České knihy volných autorů

- <http://www.mlp.cz/karelcapek/>
- <http://www.mlp.cz/bozenanemcova/>
- FF MU - Arne Novák

## PalmKnihy

- > 3.650 e-knih
- nechráněná, začínající autoři
- verze pro mobilní zařízení
- vybrané v PDF

## **Dobré knihy - zdarma**

- knihkupectví
- nabízejí nechráněné knihy zdarma ke stažení - klasika

# Česká elektronická knihovna

- poezie 19. a poč. 20. století
- >1.700 sbírek
- Ústav pro českou literaturu AV ČR
- budováno od roku 2005
  - ❖ poslední aktualizace 2007
- nutná registrace
- autoři:
  - ❖ Zeyer, Vrchlický, Toman, Neruda, Neumann, Mahen, Machar, Dyk, Durych, Čech, Čelakovský,...



# Společná česko - slovenská digitální parlamentní knihovna

- dokumenty CZE a SVK parlamentu
- obsah DK
- typy dokumentů:
  - ❖ **pozvánky na schůze**
  - ❖ **stenoprotokoly** (těsnopisecké zprávy)
  - ❖ **tisky** (návrhy zákonů, mezinárodní smlouvy státní rozpočty, interpelace, zprávy a další)
  - ❖ **usnesení, dokumenty výborů**
- historie
  - ❖ 1996 – počátek projektu
  - ❖ 1999 – představení projektu
  - ❖ 2002 – připojení SVK
  - ❖ budoucnost = integrace

# Zdroje šedé literatury

# Google Scholar



- volně dostupná služba
- vznik v roce 2004
- vyhledávání volné odborné literatury
  - ❖ od roku 2006 i komerční vydavatelé
- orientace na „peer-reviewed“ články
- odkazy na FT, spolupráce s linkovacími nástroji (např. SFX)
- sledování citací, podobné články

## Scirus.com

- vyhledávání odborné literatury
- >350mil. záznamů
- indexace webů škol a institucí, které vytvářejí odborný obsah (např. vydavatelé časopisů, producenti DB)
- html, pdf, ppt
- filtrování výsledků

# Theses.cz

- národní registr závěrečných prací
- původně jako systém pro odhalování plagiátů
- spravuje MU
- Centralizovaný rozvojový projekt MŠMT C1/2008
  - ❖ MU ve spolupráci s VŠE, Komise e-VŠKP + zapojené školy
- dnes 23 škol (nejen z ČR)

# NDLTD

- Networked Digital Library of Theses and Dissertations
- mezinárodní organizace
- vznik USA 1987
- zabývá se problematikou (e-)VŠKP
- vytváření, využívání, ochrana VŠKP
- tištěné i elektronické
- databáze e-VŠKP - Scirus
  - ❖ Ohio ⇒ USA ⇒ mezinárodní působnost (>80 institucí, konzorcia, jednotlivci)

## OpenSigle

- info o šedé literatuře v Evropě
- do roku 2005 (zánik)
- 360.000 záznamů
- pokrytí:
  - ❖ ekonomika, společenské vědy (29 %),  
přírodní vědy (26 %), technika (31 %),  
biologie a lékařství (14 %)
- v ČR správcem SIGLE STK v Praze

# Další zahraniční projekty

- [Dissonline.de](http://Dissonline.de) (GER)
- [Cyberthesis.org](http://Cyberthesis.org) (FRA)
- [TDX](http://TDX) (SPA)
- [EDT.sk](http://EDT.sk) (SVK)
- [ADT \(Australian Digital Theses\)](http://ADT) -  
portál závěrečných prací 30-ti  
australských univerzit



# Komerční

- ProQuest Digital Dissertations
  - ❖ >1,5 mil. prací
  - ❖ >1.000 univerzit
  - ❖ od 1861 do současnosti

**Rešerše**

# Co je rešerše?

## ■ Definice:

- ❖ Výsledek (popř. proces) vyhledávání informací ve formě dokumentografických nebo faktografických záznamů, popř. plných textů dokumentů. Rešerše se zpracovává na základě rešeršního požadavku uživatele, který je zformulován pomocí dotazovacího jazyka do rešeršního dotazu; při provádění rešerše se uplatňuje rešeršní strategie. Podle charakteru obsažených informací se rozlišuje dokumentografická nebo faktografická rešerše; rešerše fixovaná na nosič se považuje za sekundární dokument. *(zdroj TDKIV)*

# Co je rešerše?

- soupis záznamů dokumentů
  - x
- souhrn faktografických informací
- výběr dle věcných a formálních hledisek
  - ❖ téma, jazyk, typ dokumentu, časové vymezení,...
- recherche (FRA) = vyhledávání, pátrání, výzkum, bádání

# Dělení rešerše dle úplnosti

## ■ úplná

- ❖ všechny dostupné info a dokumenty, které odpovídá tématu rešeršního dotazu

## ■ výběrová

- ❖ výběr info a dokumentů
- ❖ dle zadání uživatele
- ❖ např. rešerše orientační – první rychlá orientace v dané problematice

# Dělení rešerše dle druhů dokumentů

- druhově komplexní

- ❖ zahrnuje všechny druhy dokumentů

- jednodruhová

- ❖ pouze jeden druh dokumentu
- ❖ např. pouze články

- vicedruhová

- ❖ dva nebo více druhů dokumentů
- ❖ např. články a normy

# Dělení rešerše dle času

- jednorázová

- ❖ k určitému datu

- doplňková

- ❖ provede se doplňující rešerše, neděje se periodicky

- průběžná

- ❖ nepřetržité sledování
- ❖ výsledky vydávány periodicky
- ❖ např. výstřižková služba knihoven

# Dělení řešerší dle způsobu zpracování

- ruční

- ❖ klasické řešerše bez PC

- strojové

- ❖ prostřednictvím PC a automatizovaného řešeršního systému

- kombinované



# Struktura rešerše

- povinné časti:
  - ❖ titulní list
  - ❖ analytický list
  - ❖ základní část
- volitelné časti
  - ❖ rejstříky
  - ❖ obsah

# Titulní list

- výraz „Rešerše“
- upřesnění rešerše
  - ❖ druh dokumentu, časové a geografické vymezení
- u průběžné se uvádí, na kterou rešerši navazuje
- evidenční číslo rešerše
- název a adresa organizace
- MDT, případně jiná klasifikace, předmětová hesla, KW, descriptor

# Titulní list

- název řešerše
  - ❖ co nejpřesněji vystihnout téma
- překlad názvu do jednoho světového jazyka - angličtina (nepovinné)
- jméno, příp. pracoviště a funkce zadavatele (nepovinné)
- datum vypracování řešerše
- počet záznamů řešerše
- jméno zpracovatele

# Analytický list

= informace o zpracování rešerše

- druhy dokumentů
- časové vymezení
- jazykové vymezení (volitelné)
- geografické vymezení (volitelné)
- způsob uspořádání záznamů
  - ❖ např. ABC (názvy, autor), chronologicky (asc, desc)
- text dotazu rešerše od zadavatele (v)

# Analytický list

- výčet a charakteristiky informačních pramenů použitých u řešení
- přehled použitých zkratk + význam
- další vysvětlivky, poznámky,...

# Základní část

- soupis záznamů dokumentů
- dle citačních norem (stylů), požadavků uživatele, instituce,...
- lze rozšířit o anotace
- uložení zdrojového dokumentu
  - ❖ URL, knihovna,...
- stránky rešerše se číslovají mimo titulní list

# Metodika řešeršní činnosti

- 3 fáze řešerše:
  - ❖ příprava řešerše
  - ❖ informační průzkum (vyhledávání)
  - ❖ zpracování výsledků

# Příprava rešerše

- formulace rešeršního požadavku
  - ❖ objednávka, pohovor s uživatelem
- analýza rešeršního požadavku
  - ❖ definice klíčových pojmů, vztahy
  - ❖ využití klasifikací a tezaurů
- volba zdroje či zdrojů informací
  - ❖ jeden osvědčený zdroj x více zdrojů
- volba rešeršní strategie



# Volba rešeršní strategie

## ■ strategie stavebních kamenů

- ❖ kombinace výsledků vyhledávání pomocí AND
- ❖ mění jedno z klíčových slov a jedno zůstává stejné
- ❖ např.:

*knihovní systémy AND Library 2.0*

*knihovní systémy AND vyhledávání*

*knihovní systémy AND fasety*

# Volba rešeršní strategie

## ■ strategie rostoucí perly

- ❖ postupné rozšiřování dotazu a doplňování o další klíčová slova
- ❖ cílem získání více vhodných dokumentů
- ❖ mění jedno z klíčových slov a jedno zůstává stejné
- ❖ např.:

*moderní knihovní systémy AND Library 2.0*

pokud málo dokumentů - rozšíření:

*knihovní systémy AND Library 2.0*

# Volba rešeršní strategie

## ■ Strategie osekávání

- ❖ zužování dotazu
- ❖ zpřesňování klíčových slov
- ❖ cíl: snížení konečného počtu záznamů
- ❖ např.:

(knihovní systémy AND Library 2.0) NOT fasetové vyhledávání

# Příprava rešerše

- vyjádření pojmů rešeršního požadavku v selekčních jazycích zvolených informačních souborů
  - ❖ možnosti dotazování ve zvolených systémech
  - ❖ nápověda, pomůcky, klasifikace, tezaury, rejstříky,...
- formulace rešeršního dotazu
  - ❖ selekční údaje + operátoři (booleovské, proximitní, nahrazení, ...)

# Druhy infopravenů pro řešení

- primární
- sekundární
- terciální

# Použité jazyky v procesu vyhledávání

- přirozený jazyk
  - ❖ jazyk autorů, zadavatelů řešerše, zpracovatelů,...
- selekční jazyky
  - ❖ pro organizaci dokumentů v systémech
- dotazovací jazyky
  - ❖ pro zadání dotazu ve vyhledávacích systémech

# Vyhledání = informační průzkum

- zjištění (ne)existence již hotové rešerše
- vyhledávání na vlastním pracovišti
  - ❖ vlastní zdroje a DB
- rozšíření na jiné knihovny, zdroje,...

# Negativní rešerše

- vyčerpáme všechny zdroje, ale...
- ...žádný záznam
- info pro zadavatele
  - ❖ o dané problematice nebylo nic publikováno
  - ❖ špatně formulované téma



# Zpracování výsledků

- zpracování výstupu řešerše
- dodržení formálních pravidel
- důležité vyhodnocení řešerše zadavatelem!!!
  - ❖ relevance
  - ❖ pertinence

# Předpoklady práce řešeršéra

- znalost informačních pramenů
- znalost sekundárních informačních pramenů
- znalost práce s moderními informačními technologiemi
- znalost řešeršeršních technik
- znalost jazyků
- pedagogické předpoklady

# Literatura

- více info o rešerších v prezentaci Miluše Mírkové „Rešerše“ nebo na stránkách Infogram.cz
- vyhledávání R. Papík (např. Vyhledávání informací I. Umění či věda?)

# Příště

- citace
- citační SW

# Závěr



**Děkuji Vám za pozornost**

**Martin Krčál**  
**[krcal@fss.muni.cz](mailto:krcal@fss.muni.cz)**